

ASIM PECO

GERMANIZMI U VUKOVU SRPSKOM RJEČNIKU IZ 1852.

Vukovi rječnici, onaj iz 1818. i onaj iz 1852. nastali su u vremenskom razmaku od tri i po decenije godina. Zasnovani su na istim leksikografskim principima: imaju isti naslov — Srpski rječnik, ista im je i prateća frazeologija, isti su i jezici na koje se prevode naše riječi (njemački i latinski), čak im je ista i štamparija (up. za Rječnik iz 1818: U Beču Wien, Viennae, gedruckt bei den p.p. Armeniern 1818, za Rječnik iz 1852: U Beču u štampariji Jermenskoga namastira 1852). Ali, postoje i vidne razlike između ovih dvaju izdanja Vukova rječnika. Evo nekih od tih razlika:

1. Rječnik iz 1818. javlja se kao jedan od kamena temeljaca na kojem će se graditi buduća zgrada Vukove reforme jezika i pravopisa. Rječnik iz 1852. dolazi kao završnica te reforme.

2. Rječnik iz 1818. ima 26.270 odrednica. Rječnik iz 1852. sadrži skoro dva puta više odrednica, 47.500.

3. Rječnik iz 1818. ima 2.500 turcizama. Rječnik iz 1852. ima ih 3.700.

4. Rječnik iz 1818. ima oko 200 germanizama. Rječnik iz 1852. ovaj broj povećava za 80, tj. ima 280 riječi germ. porijekla.

5. Rječnik iz 1818. nastao je u suradnji sa J. Kopitarem. Rječnik iz 1852. rađen je u saradnji sa Đ. Daničićem.

6. Rječnik iz 1818. nema potpuno izgrađenu fonetiku i pravopis: ne poznaje odrednice sa inicijalnom fonemom *h-*, ni, inače, nema foneme *h* u glasovnom sklopu navođenih leksema, tu imamo zastupljeno i jekavsko jotovanje u skupinama: *tje-*, *dje-* (usp. *đever*, *đevojka*; *ćešenje*, *ćešiti*). Rječnik iz 1852. ima odjeljak sa inicijalnom fonemom *-h*, i inače ovaj konstriktiv je zastupljen u Rječniku, skoro u svim pozicijama gdje ga i danas nalazimo u srpskohrvatskom standardnom jeziku. Tu, zatim, imamo skupine *tje-* i *dje-* neizmijenjene: *đevojka*, *đever*; *tješiti*, *tješenje*. Istina, tu nalazimo i oblike sa jekavskim jotovanjem, tj. *ćešiti*, *ćešenje*, ali se oni upućuju na oblike bez izmijenjenih ploziva *č* i *d*.

Ovo su, da ponovim, samo neke razlike između ovih dvaju izdanja Vukova Srpskog rječnika. Nas ovdje interesuju germanizmi u drugom izdanju Rječnika.

Kao što se i iz već datih podataka o broju germanizama u Vukovim rječnicima može zaključiti, taj leksički fond nije u tim rječnicima izra-

zito velik. Ne iznosi, čak, ni jedan postotak cjelokupnog leksičkog fonda Vukovih rječnika. To je u odnosu na Vukove turcizme beznačajan broj. A to će biti i shvatljivo ako se zna kada je Vuk živio i sakupljao građu za svoje rječnike, i iz kojih oblasti srpskohrvatske jezičke teritorije je najveći broj riječi koje nam on daje u svojim rječnicima. Ono germanizama što nam ih Vuk daje u svojim rječnicima počesto prati odrednica mjesta »u vojv.«, tj. ta se riječ čuje u vojvođanskim govorima.

U novije vrijeme, naročito u oblastima sa brojnijom »gastarbajterskom« radnom snagom, germanizmi se sve više šire. Ponekad i na račun riječi domaćeg porijekla. Dakle, od Vuka do danas germanizmi su u stalnom širenju i množenju.

U spisak germanizama, koji slijedi, ja nisam uvrstio riječi toga porijekla koje su poznate i drugim slovenskim jezicima i koje su se uklopile u slovenski rječnik prije dolaska naših predaka na Balkan. Među takve primjere idu i ovi: *Vlainja/Vlahinja, Dunav, kralj, krst* (i izvedenice), *knez* (i izvedenice), *bljuda/bljudo*; odnosno: *bukvar, daska, izba, kotao, lav, lik, mito, mač, panica, plug, puk, skot*, ili: *oltar, pop, post, crkva, česar* (i izvedene), za koje se izvorište traži u germanskim jezicima (isp. o ovome: Kirilo-metodievaska enciklopedija, BAN, Sofija 1985, str. 486). Sve ove riječi, ako se i ubrajaju u germanizme, nisu isključivo srpskohrvatski germanizmi. To su germanizmi koji su poznati i drugim slovenskim jezicima i koji su u svojoj evoluciji doživljavali sudbinu slovenskih riječi, i u fonetici i u morfologiji i u akcentu (isp. u etimološkim rječnicima pojedinih slov. jezika).

Vukov Rječnik iz 1852. nudi nam ove germanizme (kako bi se dobila cjelovitija slika o toj skupini sh tuđica u oba izdanja Vukova rječnika, ovdje se ukazuje i na stanje koje nalazimo u Rječniku iz 1818):

Amrel, amrela, der Regenschirm (österr. das Amrel), upućuje se na štit, danas: kišobran. U Rječniku iz 1818. nalazimo istu odrednicu, ali bez upućivanja na štit.

Arfa (u vojv.), die Harfe. U prvom izdanju ne nalazimo ovu odrednicu.

Atanje, das Achten (marenje?).

Atati, achten, mariti za čim. Obje odrednice date su i u prvom izdanju Rječnika.

Banak (u vojv.), die Ofenbank. U prvom izdanju Rj. nema ove odrednice. Skok (Etimologijski rječnik, s. v.) kaže da je naše *banak* od »tal. banco m < germ. bank koje je ušlo već u vlat.«. Pošto Vuk ovu odrednicu veže za vojvođansko područje, treba pretpostaviti da je tu stigla iz nje-mačkog jezika.

Banka, der Bankozettel.

Bankrot (u vojv.) der Bankerottirte, propalica.

Bankrotiranje, das Bankerottiren.

Bankrotirati, bankerottiren, propasti.

Sve ove odrednice nalazimo i u prvom izdanju Rječnika. S obzirom na područje gdje ih je Vuk čuo (Vojvodina), one su tu stigle iz njemačkoga jezika.

Berdo? patrol povrbaj (wer da Patroll' vorbei). To je izraz koji se »reče... kad ko što u nevrijeme počinje, kao da pod starost otide u soldate«).

Berdokanje, das berdo-rufen.

Berdokati.

Bermet, Wermuthwein. U oba izdanja.

Bestija (u vojv. beštija), die Bestie. Tako i u prvom izdanju. Riječ je romanskog porijekla, ali je u vojv. govore stigla iz njemačkoga. To potvrđuje sekvenca *st > št*. To vrijedi i za izvedenice: *beštijanje*, *beštijati*, *beštijnski*, *beštijnstvo*, *beštiluk*, ukoliko se javljaju sa tim fonetskim likom u vojv. govorima. Vuk daje samo oblike sa sekv. *-st*.

Birmanac, der Liniensoldat. Ima i u prvom izdanju. Po postanku možda od birmati = bermati, a to od njem. werben (Daničić)

Birt, v. krčma, a tamo die Schenke. U osnovi je germ. Wirtshaus

Birtaš

Birtašev, des Wirths.

Birtašenje, das Schenken.

Birtašiti, Wirth sein.

Birtaški.

Birtašica.

Birtaški.

Bircaus (Wirtshaus).

Sve odrednice nalaze se i u prvom izdanju Rječnika.

Bitanga (u vojv.), der Faulenzer. Skok kaže da je to mađarizam srednjevisokonjemačkoga porijekla *-bitang*, bez gospodara, od *biutunge*, plijen. Rašireniji je na istoku nego na zapadu. Sa ovom odrednicom idu i: *bitanženje*, *bitanžiti*.

Bokter, die Nachtwächter (österr. Wachter). Ovu riječ nalazimo u Rj. iz 1818, ali ne i u Rj. iz 1852.

Brandla, die Lunte (Brändl?). Isto i u prvom izdanju. Kod Skoka čitamo: »Noviji njemački deminutiv Brändlein, od Brand«.

Buntovnik, der Aufrührer. U osnovi njem. Bund ili Bundschuh (Skok)

Vagnuti (u vojv.), obwagen. U prvom izdanju nema te odrednice. Po Skoku: »Od stvnjem. vaga, nvnjem. Wage, wagen«.

Valinka (u vojv.), der Fehler. Tako i u Rječniku iz 1818.

Valiti (u vojv.), fehlen. Isto i u Rj. iz 1818.

Velćer (u vojv.) (österr. Feldscherer), der Chirurgus.

Velćerov.

Velćerski. Tako i u Rj. iz 1818.

Vent (u vojv.). Rječnik iz 1818. nema ove odrednice. Vuk daje i objašnjenje: »in der Redensart: venta radi, der Vorwand«. Po Skoku to je od »nvnjem. wenden, bav. austr. Went«.

Vlinta, die Flinte. Tako i u Rj. iz 1818.

Vota (u vojv.), nekaka igra. Po Klaiću od njem. Pfand, zalog.

Votanje.

Votati (u vojv.). Rj. iz 1818. ima votanje i votati.

Vrajkor, das Freicorps.

Vrajkorac, der Freicorist.

Vrajkorija, die Freicorps.

Vrajkorski, Freicorps. Tako i u Rj. iz 1818.

Vranc, die Franzosen (Krankheit).

Vrancav, venerisch.

Vrancanje, das Anstecken mit Franzosen.

Vrancati.

Vrancati se.

Vrancljiv. Tako i u Rj. iz 1818. Osnova je *Franz*. Tvorbeni modeli su sh.

Vras (u vojv.), die Fraiss (österr. die Frass). Tako i u Rj. iz 1818.

Kod Klaića nalazimo da je to od njem. Fraisen.

Vrbovati (u vojv.), werben.

Vrbovati se (sich anwerben lassen). Tako i u Rj. iz 1818.

Vrbovka, Werbung. Tako i u Rj. iz 1818.

Vuncut (u vojv.), die Hudsfoft (österr. Hundsfutt).

Vuncutarija (u vojv.), die Hudsföttere. Tako i u Rj. iz 1818.

Gombar (u vojv.), der Knopfmacher.

Gombarev, Knopfmachers.

Gombarov.

Elefant (u vojv.), der Elefant. S obzirom na lokalitet njenog javljanja, Vojvodina, ta riječ je ovdje došla preko njem. jezika. U Rj. iz 1818. nema ove odrednice.

Zaucajtiti, upućuje na uništiti. Rj. iz 1818. nema ove riječi.

Izmolovati (u vojv.), malen. Tako i u Rj. iz 1818.

Izribati (u Srijemu), ausreiben. Rj. iz 1818. nema.

Interes (u vojv., u Dubr. interes), das Interesse. Ova riječ je mogla doći u naš jezik i iz romanskih i iz njemačkog jezika.

Išpartati, liniren. Po Klaiću iz njem. Sparte, s. v. špartati. Rj. iz 1818. nema ove odrednice.

Kaput, der Kaput (österr.). Tako i u Rj. iz 1818.

Kartun (u vojv.), der Baumwollenzeug, österr. gemein: Karton. Tako i u Rj. iz 1818.

Kastrola, die Kasserolle. (Izvor je u fr. casserole). Tako i u Rj. iz 1818.

Kesten, die Kastanie (österr. die Kesten).

Kestena planina.

Kestenaar.

Kestenarnica.
Kestenarka.
Kestenik.
Kestenić.
Kestendžija.*
Kestenje.

Rječnik iz 1818. ima: kesten, kestenik i kestenje. Škaljić ovu riječ dovodi u vezu sa turskim i grčkim izvorom. Nije isključeno da je u različite krajeve sh teritorije ovo šumsko voće stizalo i od istočnih i od zapadnih susjeda i njihovih jezika.

Klocalica.
Klocanje.
Klocati.
Klocnuti.

Kloce, v. šклоce, a s. v. šклоce čitamo: od drveta kao krpele, u što se među konji, kao u bukagije, eine Art Fussfessel für Pferde. Kod Klaića nalazimo da je Kloce od njem. Klotz, klada, panj. Prema tome, u osnovi je germanizam. U prvom izdanju Rječnika nalazimo: klocati klocanje, klocnuti.

Komendat, der Kommandant.
Komendatov, des Kommandanten.
Komendantski, Kommandanten.
Komendiranje, das Kommandiren.
Komendirati, kommandiren. Tako i u Rj. iz 1818.

Komora (u vojv.), die Kammer. Riječ je grčkoga porijekla (kamara, Klaić). I u lat. je camera. Nama je mogla doći iz raznih izvora. Pošto je Vuk bilježi u Vojvodini, nije isključeno njemačko posredstvo. Ovamo bi, zatim, išle i sve izvedenice:

Komorica.

Komordžija (Vuk tu stavlja svoju oznaku za turcizme zbog tvorbenog morfema -džija). Sve tri ove odrednice daje i Rj. iz 1818.

Korpa (u vojv. po varošima), v. kotarica, der Korb.
Krajcara, ein Kreuzer. Klaić isto, njem. Kreuzer od Kreuz.
Krajcaroš.

Kugla (u vojv.), die Kugel.

Kuglana, der Kegelbahn.

Kuglanje, der Kegelschub.

Kuglati se, Kegel schieben. Tako i u Rj. iz 1818.

Kuš (u vojv.), kusch! Tako i u Rj. iz 1818.

Larma (u vojv.), der Larm.

Larmanje, das Larmen.

Larmati, larmen.

Larmadžija, der Larmmacher. Ovdje bez oznake za turcizme. U Rj. iz 1818. imamo: larma, larmanje, larmati.

Laćman, der Lieutenant.

Laćmanov, Lieutenants.

Laćmanovica, die Lieutenantsfrau.

Laćmanski, Lieutenants. Tako i u Rj. iz 1818.

Lacman, von Landsmann? Skok: — Od njem. Landsmann... došao u južne primorske krajeve preko saskih rudara u Bosni.

Lacmanka.

Lacmanski.

Lacmančad.

Lacmanče. Rj. iz 1818. nema ni lacman ni izvedene odrednice.

Lenjir, das Lineal, österr. Lenier.

Lenjirisanje, das Linieren.

Lenjirisati, linieren. Tako i u Rj. iz 1818.

Logor, das Lager.

Logorenje, das Lagern.

Logoriti, lagern.

Logoriti se, sich lagern. Tako i u Rj. iz 1818.

Lot, das Loth. Tako i u Rj. iz 1818.

Lotra (u vojv.), die Leiter am Wagen. Isto i u Rj. iz 1818.

Lutor = Lutoran.

Lutoran, der Lutheraner.

Lutoranka, die Lutheranerin.

Lutoranski, lutherisch.

Lutrija (u vojv.), die Lotterie

Magacin (u vojv.), das Magazin. Tako i u Rj. iz 1818. Klaić to dovodi u vezu sa tur. magaza. Pošto je Vuk ovu odrednicu zabilježio u Vojvodini /u Rječniku iz 1818. stoji (u Srijemu, u Bačk. i u Ban.)/, ishodište joj je u njemačkom jeziku.

Majstor, der Meister.

Majstorija, die Kunst.

Majstorišanje, das Verfertigen einer Sache als Meister.

Majstorisati, meistern, als Meister an etwas arbeiten.

Majstorica (majstorica), die Meisterin.

Majstoričin (majstoričin), der Meisterin.

Majstorov, des Meisters.

Majstorski, meisterisch. Tako i u Rj. iz 1818.

Majur, der Mairehof, »preko mađ. major« (Klaić).

Majurica, die Meierin.

Majuričin, der Meierin.

Majurdžija, der Meier.

Majurdžijin, des Meiers.

Majurdžijnica. U Rj. iz 1818. nema odrednice: majurdžijnica.

Mast, njem. Most. Rj. iz 1818. nema ove odrednice.

Mastika (u Boci), Most, cf. mast. Skok kaže da je i mast, kao i mastika »posuđenica iz balkanskog latiniteta... preko njem. Most«. U Rj. iz 1818. ne nalazimo ni ovu odrednicu.

Militar (u vojv.), v. militarac.

Militarac (u vojv.), der aus der Militär-Grenze ist.

Militarija, v. milicija.

Militarski, Militär=. Tako i u Rj. iz 1818. Klaić osnovnu riječ — militar — dovodi u vezu sa lat. miles, militis, vojnik, vojska. Pošto ih Vuk bilježi u Vojv., njemačko posredstvo je nesumnjivo.

Milicija (milicija), die Miliz (Gegend). Tako i u Rj. iz 1818. Po Klaiću i to je iz lat.

Minut (u vojv.), die Minute. Tako i u Rj. iz 1818. Ishodište je u lat. minutus, ali je u Vojv. došla iz njem. jezika.

Moler, der Maler.

Molerov, des Malers.

Molerovica, die Malerin.

Molerski, Maler=.

Molovanje, das Malen.

Molovati, malen. Tako i u Rj. iz 1818.

Nokšir (u vojv. po varošima) der Nachttopf (österr. das Nachtgeschirr).

Pantljika, das Band (österr. das Pántel).

Pištolf, die Pistole. Vuk to označava zvjezdicom = turcizam. Po Skoku: »Femininum je iz tal. pistola, maskulinum može biti preko tur. pišto, pištov ili preko njem. Pistole«. To vrijedi i za izvedenice:

Pištolije.

Pištolfina.

Pištolfić.

Pištolski. Tako i u Rj. iz 1818. Nisu isključeni različiti putevi kojima je ova riječ stigla u naš jezik.

Plajvaz (österr. das Bleiweiss), das Reissblei. Tako i u Rj. iz 1818.

Pomilar (u Srijemu), der zur Mühle bringt. Tako i u Rj. iz 1818.

Prešegati (u C. g., tj. u Crnoj Gori), v. prepiliti. U osnovi je njem. Säge, ali i tal. sega. Pošto je zabilježeno u C. G., vjerovatnije je da je to romanizam. Rj. iz 1818. nema ove odrednice.

Rauš (u Srijemu), v. makazar. Po Klaiću u osnovi je njem. Rausch, opojnost, opitost. U Rj. iz 1818. nema ove riječi.

Satljik (österr. das Seitel). Tako i u Rj. iz 1818. Klaić ima satljik iz »aust. Seidel«.

Senator (u vojv.), der Senator.

Senatorov, des Senators.

Senatorski, Senators. Tako i u Rj. iz 1818. Riječ je rom. porijekla, ali je u vojv. govore mogla stići preko njem. jezika, kao što je druga varijanta ove imenice, sa morfemom *-ur* (senatur), što nalazimo u dubrov. i crnogorskim govorima, preuzeta iz talijanskog jezika.

Tolmač, der Dolmetsch, ukoliko nije mađ. tolmacs (Klaić).

Tolmačev, des Dolmetsch.

Tolmačenje, das Dolmetschen.

Tolmačiti, dolmetschen. Tako i u Rj. iz 1818.

Toranj (u vojv.), der Kirchthurm. Tako i u Rj. iz 1818.

Uštirkati (u vojv.), stärken. Skok konstatuje da je to, tj. osnovna riječ, *štirak*, od »nvnjem. Stärke, od stark, u dijalektima štirik, štirkn. I Rj. iz 1818. ima ovaj glagol.

Familija (u vojv.), die Familie. U Rj. iz 1818. v. vamilija ovdje: cf. koljeno. Riječ je rom. porijekla. U vojv. govore je mogla stići posredstvom njem. jezika. To vrijedi i za:

Familijaz (u vojv.), der Famulus in der Schule.

Familijazina, das Famulusgeld. Tako i u Rj. iz 1818.

Fenek (u vojv.), Pfennig. Rj. iz 1818. nema ove riječi.

Flandra (u vojv. osobito po varošima) ein Schimpfwort für eine liederliche Weibsperson). Tako i u Rj. iz 1818. Po Skoku: »Od bav.-njem. Fländerlein, flatterhaftes Mädchen, dnjem. Flunder«.

Flandretina. Ima i u Rj. iz 1818.

Flaner, das Flanell. Ima i u Rj. iz 1818.

Forma (u vojv. osobito po varošima), die Form. Ima i u Rj. iz 1818. Iz lat. jezika, u vojv. govore posredstvom njem.

Foršpan } (u vojv.) Vorspann. Tako i u Rj. iz 1818.
Fošpan }

Frajkor, v. vrajkor, das Freicorps. Tako i za:

Frajkorac.

Frajkorija.

Frajkorski. Sve isto i u Rj. iz 1818.

Frajla (u vojv. po varošima) das Fräulein. Rječnik iz 1818. nema ove riječi.

Frajt, v. vrajt, s. v. vrajt nema te odrednice. U Rj. iz 1818. ima, der Gefreute.

Francuz, der Francose. U južnijim krajevima je Frances. To bi upućivalo na dvojake izvore: njem. i talijansko-francuski. To bi vrijedjelo i za izvedenice:

Francuska.

Francuski.

Francuskinja. Naravno, ovdje su naši tvorbeni obrasci, jedino je osnova iz njem. Tako je i u Rj. iz 1818.

Fras, v. vras, a s. v. vras (u vojv.) die Fraiss (österr. die Frass).

Frišak, v. vrišak, a s. v. vrišak (u vojv.) frisch. Tako i u Rj. iz 1818.

Frtalj, v. vrtalj, a s. v. vrtalj (u vojv.) das Viertheil.

Frtaljče, v. vrtaljče. Tako i u Rj. iz 1818.

Funta (u vojv.), das Pfund. Riječ je engleska, ali je ovamo stigla posredstvom njemačkog jezika.

Funtaš.

Funtaški. U Rj. iz 1818. ove odrednice se upućuju na one sa inicijalnim v — vunta.

Furir (u vojv.) der Fourier. Rj. iz 1818. nema ove riječi.

Hercegovac, ein Herzegowaner. U osnovi je njem. Herzog, možda preko mađ. herceg (Skok).

Hercegovina.

Hercegovka.

Hercegovče.

Herceg Stjepan.

Cedulja (u vojv.), der Zettel. Po Klaiću to je od tal. cedola. Vukov vojv. areal upućuje na njem. izvor.

Ceduljar, der Zettel gibt.

Ceduljara.

Ceduljarev.

Ceduljarnica.

Ceduljarov, des Zettelgebers.

Ceduljica. U Rj. iz 1818. nema ceduljara, ceduljarnica.

Cej (u Srijemu) die Zunft, die Zeche. Rj. iz 1818. nema.

Centa (u vojv.), der Zentner (österr. der Zenten). Tako i u Rj. iz 1818.

Ceh (u vojv.), die Zeche, v. cej.

Cehmajstor, der Zechmeister.

Cehmajstorov, des Zechmeisters. Tako i u Rj. iz 1818.

Cigla, der Ziegel.

Ciglana, die Ziegelhütte, der Ziegelofen.

Ciglar, der Ziegelbrenner. Tako i u Rj. iz 1818.

Cimer (u vojv.) das Schild, Aushängeschild. Rj. iz 1818. nema.

Cin (u vojv.), Zinn. Rj. iz 1818. nema.

Cinen (u Srijemu), zinen. Rj. iz 1818. nema.

Cukar (u Boci), v. šećer, Zucker. Rj. iz 1818. nema.

Šavolj (u vojv.) vom österr. Schaffel. Tako i u Rj. iz 1818.

Šavran, der Safran. Tako i u Rj. iz 1818.

Šavranjika, der Saflor. Tako i u Rj. iz 1818.

Šalukarte (u vojv.), die Salousien (österr. Schalu = Gatter). Rj. iz 1818. isto.

Šanac, die Schanze. Rj. iz 1818. isto.

Švaler (u vojv.) (chevalier). Iz francuskog preko njem.

Švalerka.

Švalerov.

Švalerče. Rj. iz 1818. nema ovih riječi.

Šiler (u Srijemu), der Schiller.

Šilerast, schillernd. Tako i u Rj. iz 1818.

Šiljbok, die Schildwache.

Šiljbokana.

Šiljbočenje.

Šiljbočiti. Rj. iz 1818. nema šiljbokana.

Šina (u Srijemu), die Radschiene. Rj. iz 1818. nema.

Šindra, die Schindeln.

Šindrika, die Schindel. Tako i u Rj. iz 1818.

Šinter (u vojv.), der Schinder.

- Šinterov*, des Schinders.
Šinterski, Schinder = Rj. iz 1818, nema ovih riječi.
Šica, eine Art Flinte (der Stussen). Klaić, njem. Schütze.
Šicar, der Scharfschütze.
Šicarski, Scharfschüssen. Tako i u Rj. iz 1818.
Škaf (u Srijemu po varošima), v. šavolj, Schaffel. Skok: od stvnjem. scaf, nvnjem. Schaff. Rj. iz 1818. nema.
Škoda (u vojv.), der Schaden.
Škoditi, schaden.
Škodljiv, schädlich.
Škođenje, das Schaden. U Rj. iz 1818. nema škodljiv.
Škrapa, kleine Steine. Po Klaiću to je od njem. Schratte ili tal. crepaccio.
Škrapljiv. Rj. iz 1818. nema ovih riječi.
Šlaknja, die Schlacke. Rj. iz 1818. nema ove riječi.
Šlingovati (u vojv. po varošima), schlingen. Rj. iz 1818. nema.
Šljaka (po jugoz. kr.). Klaić to dovodi u vezu sa njem. Schlacke. Rj. iz 1818. je nema.
Špitalj, das Hospital. Klaić od njem. Spital.
Špitaljac, der Spitalbewohner.
Špitaljski, Spital =. Tako i u Rj. iz 1818.
Špica, die Speiche. Po Skoku: od nvnjem. Spitze, stvnjem. spizzi. I Rj. iz 1818. ima špica.
Štala (u vojv.), der Stall.
Štalara, Stallkuh.
Štalog, der Stall. Rj. iz 1818. nema štalara. Skok dozvoljava i mogućnost preuzimanja osnovne riječi iz tal.: stallo, stalla.
Štacija (u vojv.) die Station. Romanizam preuzet iz njem.
Štikla (u vojv.), der Absass (am Schuhe). Klaić tu vidi njem. stickel = strm. (Rječnik stranih riječi, izraza i kratica, Zora, Zagreb 1958).
Štiklica. Rj. iz 1818. nema ni štikla ni štiklica.
Štikovati (u vojv.), sticken. Rj. iz 1818. je nema.
Štirak (u vojv.), die Starke.
Štirka
Štirkanje, das Stärken.
Štirhati (u vojv.), stärken. Tako i u Rj. iz 1818.
Štranjga (u vojv.), der Strang. Rj. iz 1818. nema.
Študirati (u vojv. po varošima), studieren. Rj. iz 1818. nema ove riječi.
Štuc, der Stussen. Isto i u Rj. iz 1818.
Šunka, der Schinken (österr. der Schunken). Tako i u Rj. iz 1818.
Šupa (vojv.), Schoppen, Schuppen. Isto i u Rj. iz 1818.

Ovaj spisak, kao što vidimo, nije tako velik. Ako se ovome doda da je dobar broj naših germanizama iz kategorije izvedenih riječi, tj. u osnovi je germanizam, a tvorbeni morfem je srpskohrvatski, dolazi se do zaključka da je broj stvarnih germanizama u Vukovu Rječniku iz 1852. znatno manji. Uz to, na našem spisku ima i takvih »germanizama« čije

ishodište nije sasvim sigurno. Naime, ima takvih riječi koje su u sh jezik mogle stići i iz nekog drugog jezika, odnosno ima riječi koje su i u njemački jezik mogle doći iz nekog drugog jezika, a, onda, preko njemačkoga stići do sh rječnika. Ovo nije prilika da se i svi takvi primjeri razmatraju. O njima je već nešto rečeno. Ali i ovdje treba naglasiti da je areal većine Vukovih germanizama vezan za vojvođansko govorno područje. To bi govorilo da riječi toga porijekla još nisu postale sastavni dio izražajnih mogućnosti govora koji se nalaze južno od Save. Istina, Vuk je u Rječnik unosio one riječi koje je sam ili nosio u svom rječniku ili ih je slušao od svojih sagovornika. Riječju, prihvatao je one riječi za koje je bio siguran da mogu činiti zajednicu sa leksikom koju je on davao. A da je, i u to vrijeme, na našem jezičkom tlu bilo još germanizama, pokazao je dr Velimir Mihailović u Građi za rečnik stranih reči u predvukovskom periodu (Novi Sad 1972). U ovom rječniku daju se strane riječi, na osnovu pisanih izvora, od 1660. do 1817. To je period od 157 godina kada se na našem jezičkom tlu dešavaju krupne promjene: i u životu naših naroda, i u njihovom jeziku. Mihailovićev rječnik nudi građu iz vojvođanskih govora, upravo, iz pisanih izvora sa vojvođanskog govornog prostora (str. V). U ovoj građi naći će se podosta germanizama. Ja ću ukazati samo na neke koji su danas sasvim obični i na širem prostoru sh jezičke teritorije:

avan(t)garda, advokat, adaptirati, adresa, adresirati, ađutant, asistent, akcija, aleja, apelirati, balast, balzamirati, bankir, banknota, bankrotstvo, berza, brokat, buter, vaga, vangla, vešerka, vizir, vizitacija, vizitiranje, vizitirati, vlaš/flaša, vrtalj/frtalj, vutrol/futrola, galica, gang/ganjak, generalitet, generalštab, germ(a), glazura, glan(e)c, grau, graf/grof, grund/grunt, datirati, dezertirati, deklarirati, deputirati, destilirati, diktirati, dućet/tućet, egzercir, ekspedirati, elektrizirati, zaft/saft, zemička, izmalati, izmarširati, izmolovati, inkasirati, interesirati, informirati, inšpektor/inšpektor, inštalacija/instalacija, inštalirati/instalirati, inštanca/instanca, inštinkt/instinkt, inštrument/instrument, jaka, juvel, kabinet, kamarad/kamerad, kanonirati, kancelist, kapitulirati, karmin, kasir, kvartir, kele-raba, kelner, kelj, kibla, kobalt...

da uzmemo samo ove riječi. Istina, ni sve ove riječi nisu po porijeklu germanizmi, nisu svi navedeni oblici ni podjednako danas obični na cijelom našem jezičkom prostoru, ali stoji činjenica da su nam te riječi, ili bar u vojvođanske govore, mogle stići iz njemačkog jezika i kao takve se uključiti u grupu srpskohrvatskih germanizama. Naravno, navedene riječi nisu ni mogle ući u Vukov Rječnik. Čak ni onaj iz 1852. To prosto zbog toga što one još nisu bile uhvatile korjene u narodnim govorima. Čak ni u Vojvodini. Tek će vrijeme koje dolazi poslije Vuka šire otvoriti vrata ovom leksičkom nanosu u sh jezik. Taj prodor germanizama obuhvatio je dosta širok pojas sh jezičke teritorije, a traje još i danas.

Semantička komponenta Vukovih germanizama pokazuje da je taj leksički sloj u najvećem broju slučajeva vezan za vojnički život i admini-

straciju. To jasno govori i koji su bili putevi za ulazak tih riječi u naš rječnik. Tek će se poslije Vukove smrti stvoriti uslovi za prodor germanizama u naš jezik i u drugim oblastima ljudske djelatnosti: trgovina, nauka i sl.

Summary

GERMANISMS IN VUK'S DICTIONARY (Rječnik) OF 1852

Vuk's Serbian Dictionary (Rječnik) of 1818 had about 200 words of German origin. The number of germanisms in the second edition of »Rječnik« was somewhat larger (about 280 words). This number is very small regarding the number of orientalisms (turcisms), that is to say, there are 2.500 turcisms and 3.700 turcisms in the second edition. It was only after the post-Vuk's period that the words of German origin were adopted in the vernacular of the southern area of our countries. Nowadays, it is germanisms that are very active stratum of our loan-words which was not the case in the times of Vuk.